

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ

Кафедра правоохоронної діяльності та поліціїстики
Факультет № 6

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

навчальної дисципліни «Правові засади запобігання корупції»
вибіркових компонент освітньої програми першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти

262 Правоохоронна діяльність (Правоохоронна діяльність)

за темою № 6 – «Оцінка корупційних ризиків у діяльності державних
органів, юридичних осіб».

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 21 грудня 2023 року № 11

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 20 грудня 2023 року № 12

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 21 грудня 2023 року № 11

Розглянуто на засіданні кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики
Протокол від 14 грудня 2023 року № 13

Розробники:

1. Професор кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики, доктор юридичних наук, професор Синявська Олена Юхимівна

Рецензенти:

1. Завідувач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки навчально-наукового інститута права Сумського державного університету, к.ю.н., доцент Ільченко О.В.
2. Професор кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування, к.ю.н., доцент Іванцов В. О.

План лекції:

1. Необхідність оцінки корупційних ризиків. Нормативно-правові засади оцінки корупційних ризиків.
2. Принципи управління корупційними ризиками.
3. Етапи оцінювання корупційних ризиків.

Література

Нормативно-правові акти

1. Конвенція ООН проти корупції: міжнародний документ від 31.10.2003 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16.
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
3. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>.
4. Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015-2017 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 265 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265-2015-%D0%BF#Text>.
5. Про вдосконалення процесу управління корупційними ризиками : Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 28.12.2021 № 830/21 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0219-22#Text>.
6. Про затвердження Переліку посад з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків : рішення НАЗК від 17 червня 2016 р. № 2 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0987-16#Text>
7. Типова антикорупційна програма юридичної особи : затверджена наказом НАЗК від 10 грудня 2021 року № 794/21 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1702-21#n7>

Основна література

8. Настюк В. Я., Синявська О. Ю., Мартиновський В. В., Іванцов В. О. Юридична відповідальність за корупційні правопорушення: підручник / за заг. ред. В. Я. Настюка. Харків: Право, 2019. 512 с.

Додаткова література

9. Синявська О. Ю. До питання удосконалення методики оцінки корупційних ризиків у діяльності державних органів та юридичних осіб // Публічне адміністрування в умовах змін та перетворень: проблеми організації та правового забезпечення : зб. наук. пр. за матеріалами V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20–21 трав. 2021 р.) : електрон. наук. вид. [Електронний ресурс] / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. адміністр. права, Каф. адміністр. права та адміністр. діяльності ; уклад.: Н.П. Матюхіна, М.С. Ковтун, С.А. Федчишин. – Харків : Право, 2021. – 509 с. – Режим доступу: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/18828>. – С.33-37.

10. Syniavska O., Pushko O. (2022) Some Issues of Corruption Risk Assessment in the Activities of State Bodies, Legal Entities (in Case Study of the Aviation Industry of Ukraine). In: Nechyporuk M., Pavlikov V., Kritskiy D. (eds) Integrated Computer Technologies in Mechanical Engineering - 2021. ICTM 2021. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 367. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-94259-5_52

Текст лекції

1. Необхідність оцінки корупційних ризиків. Нормативно-правові засади оцінки корупційних ризиків.

Неможливо контролювати корупцію, не знаючи та не розуміючи умов та обставин, в яких вона з'являється та розвивається. У всьому світі визнано, що раціональне планування заходів по боротьбі з корупцією завжди повинно включати визначення корупційних ризиків, їх вплив та, на основі цього, необхідно здійснювати планування контрзаходів. Так звана “вразливість до корупційного оцінювання” стала дуже популярною, так як її проведення є абсолютно необхідним перед запровадженням будь-якої ініціативи у сфері антикорупційної політики.

Після одиничних зусиль у сфері корупційного оцінювання (наприклад, Указ Президента України № 175/2004 від 9 лютого 2004 року «Про систему заходів щодо усунення причин та умов, які сприяють злочинним проявам і корупції», в якому навіть не вживається термін «корупційний ризик»), Закон України “Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014- 2017 рр.” від 14 жовтня 2014 року вводить правову основу для таких оцінок. Відповідно до цього Закону, центральні органи виконавчої влади та державні підприємства повинні на підставі результатів проведеного аналізу корупційних ризиків у сфері діяльності відповідного органу влади або підприємства складати антикорупційні програми, які серед іншого повинні передбачати:

- методологію оцінки корупційних ризиків у діяльності органу або державного підприємства, корупційні ризики, причини, що їх породжують та умови, що до них призводять;

- заходи щодо усунення корупційних ризиків, осіб, відповідальних за їх здійснення, строки та необхідні ресурси.

У новій Антикорупційній стратегії на 2021-2025 роки, затвердженій Законом України від 20 червня 2022 року «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки», пріоритетом у діяльності уповноважених з питань запобігання корупції визначено запобігання поширенню корупційних практик, залучення громадськості до аналізу та усунення корупційних ризиків у нормативно-правових актах органів державної влади та органів місцевого самоврядування і загалом 37 разів по тексту згадується термін «корупційний ризик» у різних публічних сферах.

Закон України “Про запобігання корупції” від 14 жовтня 2014 року містить певні зобов’язання. Так,

- відповідно до ст.61, частина 2 «керівник, засновники (учасники) юридичної особи забезпечують регулярну оцінку корупційних ризиків у її діяльності і здійснюють відповідні антикорупційні заходи. Для виявлення та усунення корупційних ризиків у діяльності юридичної особи можуть залучатися незалежні експерти, зокрема для проведення аудиту»

- відповідно до ст. 63 (частина 1 пункт 2) юридичні особи повинні обов’язково включати “порядок проведення періодичної оцінки корупційних ризиків у діяльності юридичної особи” в свої антикорупційні програми.

Згідно з вищезазначеним Законом, Національне агентство з питань запобігання корупції є органом, до повноважень якого окрім інших також входить «координація та надання методичної допомоги щодо виявлення державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування корупційних ризиків у своїй діяльності та реалізації ними заходів щодо їх усунення, у тому числі підготовки та виконання антикорупційних програм» (Ст. 11, частина 1, пункт 7), а до прав – «затверджувати методологію оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади, проводити аналіз антикорупційних програм органів влади та надавати обов’язкові для розгляду пропозиції до таких програм» (Ст. 12, частина 1, пункт 11).

Відповідно до цього, Національне агентство з питань запобігання корупції своїм рішенням від 2 грудня 2016 року №126 затверджує Методологію оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади, яка визначала комплекс правил і процедур щодо оцінки корупційних ризиків у діяльності органів влади, у яких приймаються антикорупційні програми. Згідно з наказом НАЗК «Про вдосконалення процесу управління корупційними ризиками» від 28 грудня 2021 року № 830/21 названа Методологія втратила чинність і було затверджено *Методологію управління корупційними ризиками*, яка визначила алгоритм управління корупційними ризиками у діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, інших суб’єктів, у яких приймаються антикорупційні програми згідно

зі статтею 19 Закону України «Про запобігання корупції», який включає процедури оцінювання корупційних ризиків, підготовки, моніторингу, оцінки виконання та перегляду антикорупційних програм. Ця Методологія може застосовуватися для управління корупційними ризиками у діяльності інших юридичних осіб незалежно від їх організаційно-правової форми.

У цій Методології визначено низку термінів, зокрема:

корупційний ризик - імовірність вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, що негативно вплине на діяльність організації;

управління корупційними ризиками - цілеспрямована, скоординована діяльність організації з виявлення, усунення, мінімізації корупційних ризиків у своїй діяльності;

джерело корупційного ризику - обставина або їх сукупність, що може спричинити або допустити виникнення корупційного ризику;

обсяг оцінювання корупційних ризиків - сукупність потенційно вразливих до корупції функцій організації та процесів у її діяльності;

захід впливу на корупційний ризик - захід, спрямований на усунення, мінімізацію корупційного ризику;

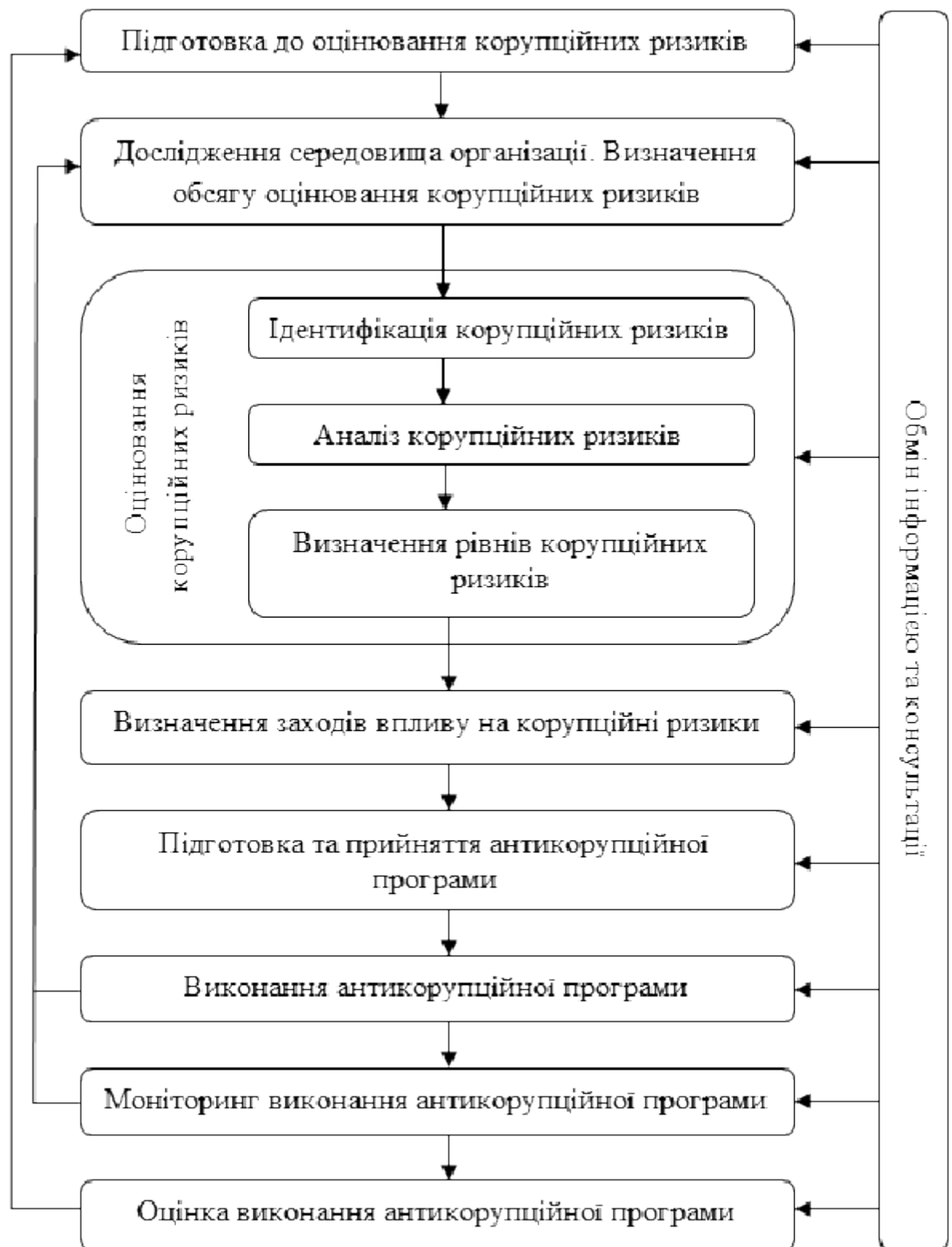
робоча група - робоча група з оцінювання корупційних ризиків, утворена в організації з метою ідентифікації, аналізу, визначення рівнів корупційних ризиків у діяльності організації та розробки заходів впливу на них;

тощо.

Інші терміни у цій Методології вживаються у значеннях, наведених у Законі України «Про запобігання корупції».

Якщо попередня Методологія торкалася тільки оцінки корупційних ризиків, то чинна присвячена цілісному процесу управління корупційними ризиками у діяльності організації. Схему такого процесу наглядно подано наступним чином:

СХЕМА ПРОЦЕСУ управління корупційними ризиками у діяльності організації

Як бачимо, серцевиною процесу управління корупційними ризиками у діяльності організації є їх оцінювання.

Оцінювання корупційних ризиків проводиться з *метою* встановлення ймовірності вчинення корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень працівниками організації, встановлення причин, умов та наслідків можливого вчинення таких правопорушень, а також аналізу ефективності існуючих

заходів контролю, спрямованих на запобігання реалізації корупційних ризиків.

Оцінювання корупційних ризиків є основою для підготовки та за необхідності подальшого удосконалення антикорупційної програми.

2. Принципи управління корупційними ризиками.

Крім того, у чинній Методології визначені *принципи* управління корупційними ризиками, як то:

інтегрованість - невід'ємність управління корупційними ризиками від діяльності організації, його впровадження у загальну систему управління організацією; врахування потреби у ресурсах, необхідних для виконання заходів впливу на корупційні ризики, під час планування та управління фінансовими ресурсами організації; врахування положень антикорупційної програми при прийнятті рішень та підготовці нормативно-правових актів та розпорядчих документів, що регулюють діяльність організації; залучення уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) з питань запобігання та виявлення корупції до управління корупційними ризиками;

всеохопленість - здійснення управління корупційними ризиками щодо кожної функції організації з урахуванням її структури та розподілу повноважень між її самостійними структурними підрозділами, взаємозв'язків між різними функціями організації;

адаптованість - урахування особливостей середовища організації під час управління корупційними ризиками;

інклюзивність - належне і своєчасне залучення до всіх складових процесу управління корупційними ризиками зовнішніх та внутрішніх заінтересованих сторін з метою обміну інформацією та проведення консультацій;

динамічність - здійснення управління корупційними ризиками на системній та регулярній основі, врахування змін у середовищі організації, реагування на нові корупційні ризики та своєчасне й ефективне корегування заходів впливу на корупційні ризики, у тому числі шляхом внесення змін до антикорупційної програми;

достатність інформації - здійснення управління корупційними ризиками на підставі всієї інформації, наявної в організації;

постійне вдосконалення - покращення процесу управління корупційними ризиками завдяки набутим знанням та практичному досвіду з усунення, мінімізації корупційних ризиків з метою поступового зниження кількості таких ризиків або їх рівнів у діяльності організації.

3. Етапи оцінювання корупційних ризиків.

Етапами оцінювання корупційних ризиків є:
підготовка до оцінювання корупційних ризиків;
дослідження середовища організації та визначення обсягу оцінювання корупційних ризиків;
ідентифікація корупційних ризиків;
аналіз корупційних ризиків;
визначення рівнів корупційних ризиків.
Розглянемо ці етапи докладніше.

1). Підготовка до оцінювання корупційних ризиків

Підготовка до оцінювання корупційних ризиків здійснюється з метою інформування та залучення внутрішніх та зовнішніх заінтересованих сторін до оцінювання корупційних ризиків.

Оцінювання корупційних ризиків може проводитися у форматі:

самооцінювання - здійснення оцінювання корупційних ризиків організацією самостійно, у тому числі із залученням експертів (за необхідності);

зовнішнє оцінювання - здійснення оцінювання корупційних ризиків експертом (експертами), залученим (залученими) на договірних засадах.

Підготовка до оцінювання корупційних ризиків здійснюється у такій послідовності:

видання керівником організації розпорядчого документа про проведення оцінювання корупційних ризиків;

формування (оновлення) персонального складу робочої групи (у разі проведення оцінювання корупційних ризиків у форматі самооцінювання);

проведення вступного тренінгу для членів робочої групи (у разі проведення оцінювання корупційних ризиків у форматі самооцінювання);

узгодження робочою групою організаційних питань своєї діяльності (у разі проведення оцінювання корупційних ризиків у форматі самооцінювання);

складення плану оцінювання корупційних ризиків та підготовки антикорупційної програми.

Розпорядчий документ про проведення оцінювання корупційних ризиків доводиться до відома працівників організації, її територіальних органів не пізніше 3 робочих днів з дня його прийняття й одночасно розміщується на офіційному вебсайті організації (у разі наявності), інших інформаційних ресурсах. Крім того, організація інформує НАЗК про початок проведення оцінювання корупційних ризиків шляхом направлення відповідного листа із гіперпосиланням на розпорядчий документ про проведення оцінювання корупційних ризиків.

У разі проведення оцінювання корупційних ризиків у форматі самооцінювання створюється робоча група. У разі проведення оцінювання корупційних ризиків у форматі зовнішнього оцінювання експерт (експерти) здійснюють заходи, передбачені Методологією для робочої групи.

Робоча група утворюється за рішенням керівника організації, який затверджує її персональний склад та положення про неї.

Головою робочої групи визначається, як правило, керівник уповноваженого підрозділу (уповноважена особа) з питань запобігання та виявлення корупції. До складу робочої групи, як правило, включають працівників усіх самостійних структурних підрозділів організації, які за своїми діловими, моральними якостями та професійним рівнем здатні виконувати обов'язки членів робочої групи і забезпечити об'єктивні та неупереджені результати оцінювання корупційних ризиків.

До складу робочої групи включають представників зовнішніх заінтересованих сторін (у разі надходження відповідних пропозицій), якщо вони володіють знаннями про середовище організації та/або мають досвід роботи у сфері діяльності організації та/або у сфері запобігання та/або протидії корупції. До кандидатів для включення до складу робочої групи належать:

- представники інститутів громадянського суспільства, які здійснюють громадський контроль за діяльністю організації;

- експерти, які володіють спеціальними знаннями у сфері діяльності організації та/або у сфері запобігання та/або протидії корупції;

- представники юридичних осіб, які взаємодіють з організацією або є споживачами адміністративних послуг, які надаються організацією (у разі надання таких послуг).

До складу робочої групи не включають осіб у разі наявності відомостей про них у Єдиному державному реєстрі осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення.

З метою підготовки до оцінювання корупційних ризиків працівник уповноваженого підрозділу (уповноважена особа) з питань запобігання та виявлення корупції проводить вступний тренінг для членів робочої групи, під час якого:

- пояснює згідно з чинним законодавством визначення термінів «корупція», «корупційне правопорушення», «правопорушення, пов'язане з корупцією»; зазначає перелік корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень, встановлених законодавством; наводить, у разі наявності, випадки вчинення корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень у діяльності організації, які виявлялися у попередні періоди (від одного до трьох років); надає огляд корупційних ризиків, визначених в антикорупційній програмі за попередній період, та стан їх усунення, мінімізації;

- пояснює мету, принципи та процедуру оцінювання корупційних ризиків і підготовки антикорупційної програми;

- інформує про вимоги до процесу документування результатів діяльності робочої групи на кожному етапі оцінювання корупційних ризиків.

Підготовка до оцінювання корупційних ризиків завершується узгодженням робочою групою організаційних питань своєї діяльності (засобів комунікації, місця проведення зустрічей, способів документування, накопичення інформації, обміну інформацією тощо), а також складанням плану оцінювання, у якому визначаються етапи діяльності робочої групи з

урахуванням функцій організації, її внутрішніх та зовнішніх заінтересованих сторін, інших факторів середовища організації.

2). Дослідження середовища організації та визначення обсягу оцінювання корупційних ризиків.

З метою ідентифікації корупційних ризиків робоча група досліджує середовище організації та визначає обсяг оцінювання корупційних ризиків.

Середовище організації складається із внутрішніх та зовнішніх факторів.

Внутрішніми факторами середовища організації є:

активи організації;

завдання, функції та повноваження організації, процеси прийняття рішень, що відбуваються або будуть відбуватися у плановому періоді;

культура організації;

договірні та інші відносини і зобов'язання, які існують всередині організації, включаючи її територіальні органи, а також між організацією та юридичними особами, які належать до сфери її управління;

система управління організацією, її організаційна структура;

стратегії, політики та стандарти діяльності організації;

інші внутрішні фактори середовища, визначені робочою групою.

Зовнішніми факторами середовища організації є:

правові, політичні, соціальні, економічні, технологічні, культурні, екологічні та територіальні фактори на міжнародному, національному або місцевому рівнях;

взаємозв'язки між зовнішніми заінтересованими сторонами та організацією, зокрема:

договірні відносини, у тому числі потенційні, що можуть виникнути між організацією та зовнішніми заінтересованими сторонами;

взаємодія організації з державними органами та органами місцевого самоврядування, іншими суб'єктами, в тому числі тими, які організація спрямовує, координує, контролює, яким підпорядкована, делегувала повноваження або делеговані повноваження яких виконує;

взаємодія організації з юридичними та фізичними особами;

взаємодія організації з суб'єктами міжнародного права (наприклад, міжнародними організаціями, їх структурними підрозділами та працівниками, іншими особами, уповноваженими такими організаціями діяти від їх імені);

інші зовнішні фактори середовища, визначені робочою групою.

Дослідження середовища організації та визначення обсягу оцінювання корупційних ризиків здійснюються шляхом первинного збору та аналізу інформації про фактори середовища організації. На цьому етапі також можуть бути виявлені окремі корупційні ризики та/або джерела корупційних ризиків.

Під час дослідження середовища організації та визначення обсягу оцінювання корупційних ризиків робоча група:

визначає функції та активи організації, що становлять значну економічну цінність;

встановлює внутрішні та зовнішні заінтересовані сторони організації, аналізує характер їх відносин з організацією (відносини підпорядкування, підконтрольності, підзвітності, спрямування, координації, договірні відносини, відносини у процедурах надання адміністративних послуг тощо);

формує перелік нормативно-правових актів та розпорядчих документів, що регулюють діяльність організації;

збирає та аналізує інформацію про інші фактори середовища організації та визначає потенційно вразливі до корупції функції та процеси.

При здійсненні оцінювання корупційних ризиків інформація збирається та аналізується за останні, як правило, три роки, що передують оцінюванню корупційних ризиків. Зібрана інформація враховується під час наступного оцінювання корупційних ризиків. За результатами збору та аналізу інформації складаються аналітичні довідки.

На підставі зібраних та задокументованих відомостей уповноважений підрозділ (уповноважена особа) формує та вносить на розгляд робочої групи перелік потенційно вразливих до корупції функцій та процесів, які реалізуються організацією самостійно або спільно з іншими зовнішніми заінтересованими сторонами.

До потенційно вразливих до корупції функцій та процесів належать такі, що:

передбачають взаємодію організації, її працівників із зовнішніми заінтересованими сторонами;

пов'язані із розпорядженням (управлінням) активами організації;

інші потенційно вразливі до корупції функції, визначені робочою групою.

3). Ідентифікація корупційних ризиків.

Під час ідентифікації корупційних ризиків робоча група здійснює:

опис потенційно вразливих до корупції функцій, процесів (підпроцесів) у діяльності організації;

аналіз описаних потенційно вразливих до корупції функцій, процесів (підпроцесів) у діяльності організації.

Опис потенційно вразливих до корупції функцій, процесів (підпроцесів) у діяльності організації здійснюється для розуміння механізмів та шляхів їх реалізації організацією, її працівниками та подальшого аналізу з метою виявлення корупційних ризиків. Опис полягає у документальному (схематичному та/або текстовому) зображенні їх складових у чіткій, логічній, зручній для сприйняття та аналізу формі як сукупності послідовних дій та взаємозв'язків між ними (алгоритмів) із зазначенням залучених до процесів учасників.

Зразок опису потенційно вразливої до корупції функції (процесів) наведений на слайді на прикладі надання адміністративної послуги.

ОПИС

потенційно вразливої до корупції функції (процесів)⁻¹

1. Опис функції (процесів) надання адміністративної послуги

Для отримання адміністративної послуги суб'єкт звернення подає до адміністратора центру надання адміністративних послуг (далі - центр) регламентований пакет документів (особисто, через представника, поштою, засобами телекомунікаційного зв'язку).

Адміністратор центру:

перевіряє відповідність вхідного пакета документів;

складає опис вхідного пакета документів у двох примірниках, один з яких надає суб'єкту звернення;

з'ясовує від суб'єкта звернення спосіб повідомлення про результат надання адміністративної послуги;

реєструє вхідний пакет документів;

формує справу у паперовій та/або електронній формі;

вносить інформацію про вчинені дії до листа про проходження справи;

надсилає відповідному суб'єкту надання адміністративних послуг вхідний пакет документів (справу).

Суб'єкт надання адміністративних послуг:

отримує вхідний пакет документів (справу) із внесенням запису про його

(ії) отримання;

опрацьовує вхідний пакет документів (справу);

формує вихідний пакет документів;

передає вихідний пакет документів до центру;

вносить інформацію про вчинені дії до листа про проходження справи.

Адміністратор центру:

невідкладно інформує суб'єкта звернення про результат надання адміністративної послуги;

реєструє вихідний пакет документів;

передає суб'єкту звернення вихідний пакет документів (особисто під підпис або в інший прийнятний для суб'єкта звернення спосіб);

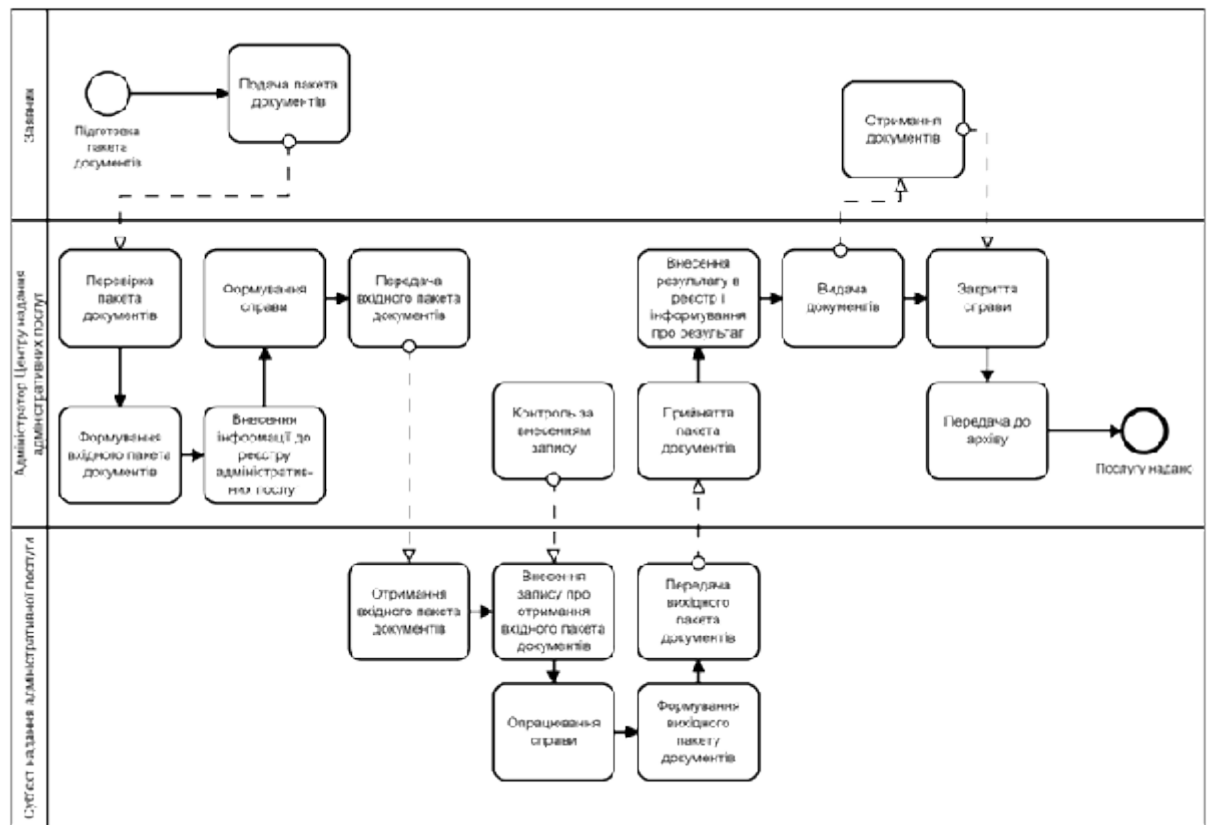
зазначає в описі вхідного пакета документів дату отримання вихідного пакета документів, що зберігається у матеріалах справи;

закриває справу;

передає матеріали справи до архіву.

Або:

Схематичний опис функції (процесів) надання адміністративної послуги

Робоча група аналізує описані потенційно вразливі до корупції функції, процеси (підпроцеси) у діяльності організації та ідентифікує корупційні ризики, які існують або можуть виникнути під час їх реалізації.

Ідентифікація корупційних ризиків полягає у виявленні та детальному документуванні таких *елементів корупційного ризику*:

- зміст корупційного ризику;
- джерело (джерела) корупційного ризику;
- існуючі заходи контролю, спрямовані на запобігання реалізації корупційного ризику.

З метою опису *змісту* корупційного ризику робоча група моделює спосіб (способи) і обставини вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення та визначає, які внутрішні та зовнішні заінтересовані сторони можуть брати участь у його вчиненні.

Джерела корупційних ризиків пов'язані з особливостями або недоліками:

- нормативно-правових актів та розпорядчих документів, що регулюють діяльність організації;
- практичної реалізації процесів у діяльності організації;
- людських ресурсів організації.

Так, джерелами корупційних ризиків, пов'язаними з особливостями або недоліками нормативно-правових актів (розпорядчих документів), що регулюють діяльність організації, є:

суперечність між різними положеннями одного й того ж акта або між положеннями різних актів, що допускає їх різне тлумачення;

наявність в актах нечітко сформульованих положень, положень оціночного характеру, що допускають їх різне тлумачення;

відсутність чіткого переліку видів, форм рішень, строків і порядку їх прийняття, умов і підстав прийняття одного рішення з декількох можливих; відсутність обов'язку обґрунтовувати прийняте рішення; наявність можливості продовжити, скоротити, поновити строк прийняття рішення на розсуд посадової особи;

відсутність чіткої регламентації прав, обов'язків, відповідальності організації, її керівника та працівників та/або дублювання їх повноважень;

наявність дискреційних повноважень організації, її працівників за відсутності визначення вичерпних випадків, підстав, форм, строків, порядку здійснення таких повноважень, контролю за їх здійсненням та відповідальності за можливі зловживання під час їх здійснення;

відсутність або недосконалість розпорядчих документів, що регламентують етичну поведінку працівників організації;

відсутність або недосконалість розпорядчих документів, що регулюють механізм заохочення і формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень ЗУ «Про запобігання корупції»;

відсутність або недосконалість розпорядчих документів, що регулюють механізм прийняття і розгляду повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень ЗУ «Про запобігання корупції», перевірки та належного реагування на такі повідомлення;

інші джерела корупційних ризиків.

Джерелами корупційних ризиків, пов'язаними з особливостями або недоліками практичної реалізації процесів у діяльності організації, є:

неефективність, надмірна складність або фактичне невиконання процесів у діяльності організації;

особистий контакт працівників організації з фізичними та юридичними особами під час реалізації контрольних функцій, функцій з надання адміністративних послуг, інших функцій, пов'язаних із прийняттям рішень на користь фізичних та юридичних осіб;

недосконалість кадрової політики організації;

недостатність інформації про діяльність організації та її результати у публічному доступі;

неефективність операційного контролю в організації;

відсутність громадського контролю за процесом та результатом прийняття управлінських рішень організації;

неефективність діяльності із запобігання і протидії корупції, у тому числі управління корупційними ризиками;

відсутність або неефективність внутрішнього аудиту, внутрішнього контролю;

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	

4). Аналіз корупційних ризиків.

На етапі аналізу корупційних ризиків робоча група визначає:
рівень імовірності реалізації корупційного ризику;
рівень наслідків від реалізації корупційного ризику.

Визначення рівня ймовірності реалізації корупційного ризику полягає в оцінці вірогідності вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення з урахуванням наявності, ефективності та стану виконання існуючих заходів контролю, спрямованих на запобігання реалізації корупційних ризиків.

Рівень імовірності реалізації корупційного ризику визначається за одним або сукупністю таких критеріїв:

кількість виявлених випадків учинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень працівниками організації, у тому числі територіальних органів, за останні три роки;

можливість вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень працівниками організації, у тому числі територіальних органів, за певний період часу.

Під час визначення можливості вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень працівниками організації враховуються такі фактори:

складність та частота реалізації процесу, у якому корупційний ризик може реалізуватися;

кількість та категорії осіб, які беруть участь у виконанні процесу, у якому корупційний ризик може реалізуватися, кількість та категорії інших осіб, які можуть брати участь (бути задіяними) у реалізації корупційного ризику, роль зовнішніх заінтересованих сторін у відповідному процесі;

випадки вчинення корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень у подібних процесах у діяльності інших організацій.

Джерелами інформації для визначення рівня ймовірності реалізації корупційного ризику є судові рішення, інформація з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, публікації у засобах масової інформації, соціальних мережах, інші джерела, які містять відкриту інформацію щодо проведених журналістських розслідувань, корупційних схем, викритих органами досудового розслідування, а також опис функцій, процесів відповідно до цієї Методології, обґрунтовані припущення членів робочої групи.

Рівню ймовірності реалізації корупційного ризику присвоюється один із таких балів:

- дуже високий - 4 бали;
- високий - 3 бали;
- середній - 2 бали;
- низький - 1 бал.

Корупційним ризиком із дуже високим рівнем імовірності реалізації є корупційний ризик, який реалізувався за останні півроку та/або може бути реалізований у найближчі півроку.

Корупційним ризиком із високим рівнем імовірності реалізації є корупційний ризик, який реалізувався за останній рік та/або може бути реалізований у найближчий рік.

Корупційним ризиком із середнім рівнем імовірності реалізації є корупційний ризик, який реалізувався не більше одного разу протягом останніх трьох років та/або може бути реалізований не більше одного разу протягом наступних трьох років.

Корупційним ризиком із низьким рівнем імовірності реалізації є корупційний ризик, який не реалізовувався раніше та ймовірність реалізації якого у майбутньому є вкрай низькою.

Рівень імовірності реалізації корупційних ризиків зазначається у реєстрі ризиків.

Рівень наслідків від реалізації корупційного ризику визначається відповідно до потенційних втрат, які встановлює робоча група.

Потенційні втрати організації від реалізації корупційного ризику визначаються за такими категоріями:

- очікувані майнові втрати організації або розмір незаконного збагачення працівника організації від реалізації корупційного ризику;

- вид юридичної відповідальності, до якої може бути притягнуто працівника організації у разі реалізації корупційного ризику;

- очікувані репутаційні втрати організації, її працівників від реалізації корупційного ризику;

- очікувана шкода, яка може бути завдана охоронюваним законом державним, суспільним інтересам від реалізації корупційного ризику.

Робоча група оцінює кожен категорію потенційних втрат організації від реалізації корупційного ризику та присвоює їй бал від 1 до 4.

Рівень наслідків від реалізації корупційного ризику визначається за найвищим балом потенційних втрат організації від реалізації корупційного ризику за однією із категорій:

дуже високий - 4 бали;

високий - 3 бали;

середній - 2 бали;

низький - 1 бал.

Рівні наслідків від реалізації корупційних ризиків теж зазначаються у реєстрі ризиків.

5). Визначення рівнів корупційних ризиків.

Рівень корупційного ризику обчислюється у балах як добуток рівня ймовірності реалізації корупційного ризику (балів) та рівня наслідків від реалізації корупційного ризику (балів).

Встановлюються такі рівні корупційних ризиків:

критичний - від 12 до 16 балів;

високий - від 6 до 9 балів;

середній - від 3 до 4 балів;

низький - від 1 до 2 балів.

Визначені рівні корупційних ризиків зазначаються у реєстрі ризиків.

Після визначення рівнів ідентифікованих корупційних ризиків робоча група розробляє заходи впливу на кожний з них.

Заходи впливу на корупційний ризик мають бути спрямовані на усунення, мінімізацію його джерел, а у випадку неможливості безпосереднього впливу на джерела - на зниження рівня ймовірності чи можливих наслідків його реалізації.

Усунення, мінімізація корупційного ризику може здійснюватися без розробки заходів впливу на корупційні ризики шляхом прийняття рішення не починати або не продовжувати діяльність, яка призводить до виникнення такого корупційного ризику.

Для кожного заходу впливу на корупційний ризик визначається особа (особи), відповідальна (відповідальні) за виконання такого заходу, а також строк (термін) його виконання. Також для кожного заходу впливу на корупційний ризик визначається один або декілька індикаторів його виконання.

Індикаторами виконання є якісні або кількісні показники, які мають бути вимірюваними і які, в разі їх досягнення, свідчитимуть про виконання заходу впливу на корупційний ризик. При визначенні індикаторів виконання заходу впливу на корупційний ризик не допускається використання загальних формулювань, які відображають мету виконання такого заходу (наприклад, зниження рівня корупційного ризику).

У разі наявності корупційних ризиків, зумовлених недоліками нормативно-правових актів, суб'єктом прийняття яких не є організація, інформація про такі корупційні ризики із пропозиціями щодо їх усунення, мінімізації направляється державному органу, який прийняв такий нормативно-правовий акт.

Заходи впливу на корупційний ризик та етапи їх виконання зазначаються у реєстрі ризиків.

Наостанок хочу процитувати голову Робочої групи Організації Економічного Співробітництва та Розвитку (ОЕСР) з протидії хабарництву у міжнародних комерційних операціях, автора технічного посібника «Управління корупційними ризиками в державній службі України (Процедури оцінки корупційних ризиків в діяльності посадових осіб)» Драго Коса:

«Активний підхід до управління корупційними ризиками є одним з найбільш ефективних кроків, який може використовувати керівництво установи для зменшення рівня корупційної діяльності. Корупція не є питанням, яке будь-яка установа хоче визнати проблематичним для себе, але реальність така, що більшість з них є уразливими до певного рівня корупції. Хоча ліквідація всіх корупційних ризиків не є можливою, установи можуть вчиняти позитивні і конструктивні дії, щоб зменшити свою вразливість. Поєднання ефективного управління корупційними ризиками, комплексної оцінки корупційного ризику, сильного внутрішнього контролю, а також координація та своєчасна реалізація заходів зі зниження ризиків може значно знизити рівень корупційних ризиків.

Важливо відзначити, що боротьба з корупцією є конструктивною діяльністю. Сильна та ефективна установа існує, бо керівництво вживає превентивні (профілактичні) заходи для управління корупційними ризиками, перш ніж вони з'являються. Керівництво установи, яке створює етичну культуру, має вплив на співробітників, які задоволені роботою в такому закладі, вони працюють краще і в кінцевому рахунку робота установи загалом стає більш ефективною (6 травня 2015 року)».